

1.

2-16

Hunting and Trapping

Diphoofolo ka moka di a tsongwa; tša go swana le nkwe le tau ba di bitša dibata kgomo. Ge motho a bone tau, nkwe, goba le pogo, o hlaba mokgoši a re: "Sebata-kgomo" Iuu! Iuu! Iuu! Sebata-kgomo. Banna ba tšwela ba patlaketše dithoka, dilepe tša mahahane, kotse tša marumo, le melamu. Kgale banna ge ba sepela ba ya mašemong, le ge ba jo sepela, ba ba sepela ka marumo a dihlalani; ba re naga ya kgomo ga e lale. Ke gore fa go ruilweng kgomo ga go na khutšo. Ge mokgoši o lla o seleka banna ba tla tšwela ka thoko tšohle ba ngangetše ditšhukudu le mapara, ba feta thika sebata seo ba se bolaya. Tlalo la nkwe, la tau, la lepogo ga a dirwe kobo ke motho fela. A išwa mošate a fiwa kgoši. Kgoši ya a fa banna ba a šuga a ba boleta. Matlalo a a aparwa ke kgoši fela ka gobane le eena o swana le diphoofolo tšeo ba rego ke diabata, ~~mm~~ o ya boifega, o ya tšhabega. Le gona kgoši e bitšwa gore ke Sebata-kgomo. Ga a feta mo kgorong banna ba a mo lotšha ba re Sebata-kgomo, Sebata-ka-boya, tau-e-kgolo. Ditšhaba ka moka tša batho ba bantšho di tseba kgoši ge e le sebata.

2.

Diphoofolo tše di sa tsongwego ke kgwethiana le phiri. Basotho ba dira mehlolo ya boloi ka diphoofolo. Ge o ka bona phiri motseng, e le ya go rongwa, e romelwa mokete-a-rakete, e atiša go kgaola motho letswalo, a name a re kgong-tša-menapye (die). Khwethiana, matšealetsela bošego le yena ba fifa ba a e roma, e name e hlamele motho dikoma gona fa, e mo šolele. Go na le khwethiane ya naga, ga e na taba, go na le khwethiane ya gae, ya go nna ka difaleng, ke yona e ka namang ya re ge e nkgišitše mafetla, motho a tsena ke twetši a šišitlega. Khwethiana ya baloi e na le mebalana e mesesanyane e nkego ke e mehibitšwanyana, ya naga e na le mebala e mentšho ya methaladi le ye mešweu. Khwethiane e rata go epolla ditloo marapo le ditloo-maka; ga golo matšealetsela (poll cat) e rata go phela mo lešakeng. Ya epa lešaka fa mahlakung ya dira molete. Ge motho a bolaille khwethiane o nkga beke ka moka, le batho ga ba

/rate.....

rate go nna le yena ba re o nkgā khwethiane. Dimpja le tšona ge di bolaila matšealetsela di nkgā beke ka moka. Rakgolo a dikhwethiane ke magōgō, morafi wa dinose a o mogolo. Ke phoofolo e šoro. Ge e rafa dinose e bea mamepe kgojana, e ntše e ya e ntšha ka le tee e tla e bea, e tle āš e ntšhe ka le tee e beo. Ge e le a mantšhi ga e a tsebe palo, motsomi ge a e bone o no ntšha ka le tee, a ya a bea kgojana le yena, e re e sa ilo rafa, a ntšhe le lengwe bjalo, bjalo; fela e se ke ya mo lemoga. Ge e ile ya lemoga gore motho o tšea mamepe a yona e tla mo lota, e eta e ntše e re he! he! he! He e mohumane mmahe o tla loba, ka gore e tla mo ripa mešifa e megolo ya makoto, a nama a pharama a palelwa ke go sepela, a ba a tla a hwetšwa ke batsomi ba bangwe a šetše mo gongwe a lapišitšwe ke tlala le mohau (thirst). Phoofolo ye e bitšwago magōgō, ke phoofolo ye e makatsago gare ga diphoofolo, ka gobane le ge motho a e hlabile ka lerumo ga le tsene mmeleng wa yona. Lo a palelwa. Ge a motho a e betha ka thoka le gona ga e hwe, thoka e betha laka ntle. Magōgō o bolaiwa ka thupana e tshesenyane fela ya bethwa nko yš, e name e be lehu la yona, fela e palela dibolai tše dintšhi. Phiri yona e tsebega ka boššega, ge e ka jo kwa motho a re šwahla-šwahla, e jo eta e itshenya ka maloko mešifa ye, e le gona e tlogile; e tšhaba, e boloka bophelo.

4. Tlou e bitšwa kgolo a mma-dirokane, ge e ya nokeng, e eta e roba dihlare ka mmogo. Tlou ge e buiwa, e tsenwa ka morago, ba ntšha tša ka teng, ba di segelela, ba hlomelela ka dithatana; ba kgona ba tšwa. Ga go na mphaka o ka segang tlou. Tlou ke yena papage diphoofolo ka moka le tšhukudu le yona. Seema sa basotho se re: "Ge o gopotše tšhukudu o namele sehlare." Se bontšha bošoro bja tšhukudu gore ge e humaneditše motho a se a namele sehlare, e tia mo kgaoganya, kgaoganya, ya lahlela setho se sengwe kwa, setho se sengwe kwa, ya mo gatakela, ya mmina-bina, a ba a šala a le makgapitlanyane fela. Mo go phelago tšhukudu go phela tlou.

Diphoofolo ga di bolawe ka molao wa kgoši, eupya yo mongwe le yo mongwe ga a tsena a soding o bolaya phoofolo e ngwe le /e ngwe.....

- e ngwe ye a e ratago. Mmutla o na e jo ba sešebo, go sa belaešše le phuti le yona. Ge ba yo tsoma ba tšea dikgwêle, dikodiko, le dithoka. Kgale batho ge ba tsoma ba be ba dira matšhōlō a go tsoma. Letshōlōng go ya batho ba bantši-ntši. Ba be ba rapana. Motse o lale o la go tšwa masogana ka dimpja. Go na
5. le letsholo la go rapya ke kgoši, ba le bitša tsholo la mošate, go bitšwa morole wa Matlakana, Matitša le Mantsho ba yo tsoma kololo kotšwana a thaba, mmamokala a mafsika. Ba jo feta ba dikanetša thaba ka moka, ba namelela godimo ga yona, kolōlō ge e tšwile e tla ba gare gare, ya bolawa, ya išwa mošate. Ngaka ya hlakantša le dihlare maboya e yona, ya thekga ngwaga. Gwa binwa kitinki, ya kgona letšema le tšwa. Ge phoofolo ye e bitšwang kolōlō e sa bonwa, go tla o dikanetšwa e nngwe thaba go fihla e bonwa. Letšema le ka se tšwe e se e bonwe, ya bolaiwa. Letsholo la kgoši le dirwa gatee le ge e le gabedi, ge kolōlō e sa bonwa. Mmutla e morwa masekana, e phuti morwa mokgaudi, khudu morwa mahampe, tholo, pitsi, kgokong, nare, phudufudu, phala raditebalebi, letlabo, tshepe di alewa. Mmutla o nna diteteng tša mabjang. Phuti le phudufudu le tšona di nna ka fa gare ga dihlare. Khudu yona e fo itshepelela fela, e ya tšhuma-tšhumega, ge e etlwa swahla-swahla, e ya hunyela, e swana le hlong, le yona e ya hunyela. Ke mphela ke go topya e ya polaong. Dihwa lehu le lempe, ka gore ba a di tswebera ka thata
6. e re kgane ke re tswii! tswii! Mošimane a e loiše, e be e re tšapa, e kgone e ntšha hlogo ya yona. Ge e le khudu ba horulola dinama ka fa teng, ba gōba ka pitša, ba e ja. Hlong e le yona ba kunula mebetlwana e, ba loka pitseng ba eja. Tholo e phela dithabeng, mo sekgweng, di sepela ka dihlopha-hlopha, di ja mabele, batho ba di thea ka melaba, meutlwane ya go logwa ka mathale, e tsentšhe hlogo, ka bošego ba humane e hwile. Ba iše pitseng. Pitsi e phela nageng, e ja bjang, e ya jewa, fela e na le lebelo go feta pere le meila, e ya raga. Gape e bile e ya loma. Le ge ba ka e rua, e tseba go bolaya tše dingwe ka meno. Kgokong e phela mašokeng, fa go phelang tau. Nare yona

- e jo ba kgomo ya naga, ke e ntšho mmala wa yona, e na le dinaka tša makorotswana tša go swana le tša kgomo ya Makgowa. E ja bjang; e ya jewa. Phala ke phoofolo e khwinana ya ditebalebi, e kaka phoko e kgolo, e mašokeng. E ja bjang. Nama ya yona e ya jewa. Letlabo lona le phela matswapong a dithaba, le mo masoding, ge e le bošego le bona selo, le letša manko, la re
7. tswio! tswio! Ge motho a sa tsebe/ka ba a re motho o ya bitša. Motho a ka gadimela kwa, le kwa, ge motho a sa bone selo a ka ba a jore pipidi, a tšhaba. Ga a sa bone selo sa go tshwana le motho; a bona phoofolo, a ka re phoofolo ye e ya mpitša. La mathomo ge ke le tlwa ke rile motho o be a mpitša ka fa gare ga dihlare, ka ba ka tšhaba ke sa mmone, ba re aowa, ke letlabo a se motho, ka thoma go makala le go tlabega. Mo nageng tše dingwe matlabo ke a mantši, go bile go na le felo fa ba go bitšang naga ya matlabo, felo mouwe Makgowa ba re, "Bushbuckridge" Ke nageng ya matlabo go ya thabeng tša Lebopo; bohlabela ba Transvaal. Ke felo fa ke phetseng gona, nageng tša Mapulana. Go ya boifiša; ke mašokeng a ga ntšhokelwe. Tshephe ke ya ga bo phuti, e tshela go feta phuti ge e tšhaba, mme dimrja di se ke di e tshwara, e di šie ka lebelo. Diphoofolo tše di jewang ke bašimane ba basotho ke tše: Twabo, makgōtlō, legukubu, pshinyaleraga le ditadi. Twaabe ba bolela madiš wa gae, ba ra katse, ba re go bolaya katse ba e ripe mašugwana šā, ba e šimele, ba o bitša twāābe. Bašimane ba bitšwa gore ke bašimane, ba
8. šimela katse. Makgōtlhō o bitšwa manyela phagong, o re mohla a pula a nyele kae. Bašimane ba a mmeša a jo rotha makhura, ba jo. Legokobu le ja makgopa, le lona ba a le ja. Pshinyaleraga (turtle) e goletšwa mollo, bašimane ba bitšana kwa le kwa, ya re gela mollo o runana ya bewa mo godimo ga dikgong kgapaasoso, ya tšhema e tšhemile, mošimane a e kgara meletša kwa kgabong ya mollo ka sekodiko, ya ba ya e hwa, e jelwa nageng. Seema se re ngwana tadi o tsebja ka mereto. Bohle bana ba motho ba swana le bo-papa bona. Tau, khwethiane, lepogo, nkwe, phiri ga di jewe. Mafōlofōlo ohle a hatang ka ka boya a jang nama

- le mataya (wild-dogs) ga a jewe. Mataya ke dimpja tša nama, a kobana le kgomo a eta a e ngwatha digōba a e ja, e ntše e sepela, a sepela ka lekōkō, a tlano eta a ntše a e nyarola go fihlela ele maōlōlō a marapo, ya ba ya jo wa, ya e hwa. Le motho a mo dira bjalo, a eta a mo nyarola, a be a we. Ba ya
9. ntlong le basadi ge ba ya matshōlō. Ha ho na pontšho ya diatla ya hore phoofolo se, he e se phoofolo he e tšwile motho a re: Hiya! hiya! hiya! Le mpja di a tseba ge motho a re: Hiya! hiya! di tseba gore phooflo e rile wabawaba, ya itahla molaleng. Yo mongwe le yo mongwe ke monye a letšhōlō. Kwena ga e lewe, le nama ya yona ke mpholo. Yo a swarang nama ya kwena ke mmolai wa ba phelang. Ga e išwe mošate, e swara ke dingaka fela go phokola batho, ba ba lwalang malwetši a go fošwa ke batho. Makhura a tau le ona ke sehla se segolo mo basothong, ba ka rekela motho ka tšhelete ga a na nao. Ba re ge motho a a tlotše o a boifiša o swana le tau, ge motho a a tlotitše mo letswang la go inamisa dipitsi goba diphokolo, di jo tšhaba tša tsena ka naga. Le ge motho a sa di bethe, di jo tšhaba monkgo wa makhura a tau. Go be go tsongwa ka lebaka le lengwe le le lengwe la ngwaga, go se na gore diphoofole di a tswala; a di leswe. Mero e bego e swara diphoofole, ba be ba epa molete
10. wa nkoti, ba epele dithata tša mafatša, tša mantši, di emele godimo, ba bee mahlare a sa tsebalego mo godimo, phoofolo e wele ka fa, mafatša a e tsirimetše, a e phule mala, a e bolae, e hwe. Mafika a diphaphathi a magolo ba be ba thea dinkwe ka ona, dithapo tša go thethenkgwetša sefu e le mafika a tšwang mo mekokotlong ya dikgomo tše ba di bolaileng. Maditse le ona a be a hotihwa a dira hore a tshware dithethenkgwane tša sefu. Ba be ba bea na mo thataneng tša go thethenkgetša nama, ba e kgoke ka lodi la mošo le ge e le la mmōlōlō. Ge e fibla e re ke ja nama, e name e theōlōle sefu, se e pšhatle, go jo tšwela mosela fela, hlogo e le ka sefung. Sefu sa dinkwe se be se sa thewe ke motho o tee fela, ba be bitšana banna, le ge ba le bararo, ba kgona ba se theya. Sefu se thewa ka patlana ya

mafatana, le g ya go tsena mogo ya mafatana, le dipatlana tša gotla ka mathoko. Patlana ya go direlwa thapo le thenkgwane ye ya potla ya thekga lefsika, la nna ka ditsšêtsêpa. Ge nkwe e fihla e f goga nama e ya se theolola, ya nama ya e ba lehu.

11. Diphoofole di swara ka meutlwane e se bago ka boletswa. Boletswa ga bo sware phoofole. Meutlwane ke ya dikgaka le mahuhu. Ba aga lešakana mo nageng, ba dia kgorwana, ba e setlha, ba re mo kgorwaneng ba ka dietša thapyana ya go hotlhwa ya mošo. Ge lehōhō le tsentšha hlogo ka mo goba kgaka e namile e hwathetšwa, e dia phui! phui! phui! phui! Motho o namile o tsositsê ka lebelo o a le swara; a le sopa molalana ô, a le bolaya. Dinonyana tšona di swarwa ka boletswa. Go tatetšwa boletswa mo mabjanyeng, ââ bitšwago gore ke matâtâ, a lefeelwana; ge nonyana e tlilo nwa meetse e ya swarwa, ge e tsena ka sehlageng le gona e ya thewa ka boletswa, ya swarwa, ya phithiwa molalanyana, ya bolawa. Dinonyana tša go swarwa ka boletswa ke twantwele, raNkgwitsidi, thaga, leeba, mororwane le ntshare. Ge motho a itswitsê phoofole ya motho o dielwa molato, a lefa.

ENDS.